

УДК: 347.956(477)

Гліюпол Інна Михайлівна
к.ю.н., доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету
«Одеська юридична академія»

ПОВНОВАЖЕННЯ СУДУ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

На підставі порівняльно-правового аналізу попередньої редакції ЦПК України та діючої, була встановлена основна ідея оновлення повноважень суду апеляційної інстанції – посилити позицію апеляційного суду з метою запобігання зловживанню процесуальними правами. Встановлено, що діюче процесуальне законодавство замінило термін «ухвали та рішення апеляційного суду» на термін «постанови суду апеляційної інстанції». Сьогодні термін «рішення суду» залишився тільки в суді першої інстанції. Доведено, що судові рішення ухвалюються судами першої інстанції у зв'язку із розглядом справи по суті, а в апеляційній інстанції приймаються постанови, оскільки суд апеляційної інстанції здійснює перевірку законності та (або) обґрунтованості судового рішення першої інстанції, а також, що постанова як термін має більш остаточний характер, ніж судові рішення. Сформульовано науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення цивільного процесуального законодавства України, що регулює апеляційне провадження.

Ключові слова: апеляційне провадження, апеляція, апеляційний перегляд справ, апеляційне оскарження, апеляційна скарга, учасники справи, суд апеляційної інстанції.

The updated list of powers of the court of appellate instance has been analyzed and it has been established that the renewal of the powers of the appellate court has the purpose of strengthening the position of the appellate court in specific powers in order to prevent abuse of procedural rights. The procedure for adjudication (passing judgments) by the appellate court and proclamation thereof has been

considered. It has been established that the current procedural law replaced the term “resolutions and decisions of the appellate court” with the term “decisions of the appellate court”. Today, the term “court decision” remained only in the court of first instance. It is proved that judgments are made by courts of first instance in connection with the consideration of the case on the merits, and decisions are taken in the appellate instance, since the appellate court verifies the legality and/or substantiality of the court decision of the first instance, and also that the decision as a term has a more definitive character than a judicial decision. The scientifically substantiated proposals on improvement of civil procedural legislation of Ukraine in the part of appeal proceedings have been formulated.

Key words: appeal proceedings, appeal, appeal review of cases, appellate challenge, participants in a case, court of appeal instance.

Постановка проблеми. Повноваження являють собою нерозривну єдність певних прав та обов’язків судових органів. Поряд з цим, вони визначають юридичне становище судді, його взаємовідносини зі всіма учасниками судового процесу. Основна ідея оновлення повноважень суду апеляційної інстанції – посилити позицію апеляційного суду з метою запобігання зловживанню процесуальними правами. Поряд з цим, виникло декілька процесуальних питань, що потребують обговорення.

Аналіз останніх досліджень. Задля детального вивчення питання щодо повноваження суду апеляційної інстанції слід дослідити існуючі в літературі точки зору. Такі автори як А.В. Андрушко, С.С. Бичкова, К.В. Гусаров, А.І. Дрішлюк, О.М. Трач, С.І. Чорнооченко визначали повноваження суду апеляційної інстанції як сукупність його прав і обов’язків, пов’язаних із застосуванням процесуально-правових наслідків щодо рішень і ухвал суду першої інстанції, які розглядаються в апеляційному порядку. Як зазначає Д.Д. Луспеник, конституційна реформа щодо правосуддя 2016 року та нова редакція ЦПК України заклали новий підхід до системи перегляду судових рішень у цивільних справах, в основу якого

покладено ідеї підвищення ефективності цивільного судочинства та забезпечення реалізації принципу правової визначеності під час оскарження судових рішень.

Метою та завданням дослідження – є дослідження та аналіз основних змін щодо повноважень суду апеляційної інстанції, що відбулись із прийняттям нової редакції ЦПК України.

Основний зміст дослідження. Повноваження суду апеляційної інстанції визначені у ст. 374 ЦПК України, за якою суд апеляційної інстанції за результатами розгляду апеляційної скарги має право:

залишити судові рішення без змін, а скаргу без задоволення.

Підставою залишення судового рішення без змін, а скаргу без задоволення є правильне застосування норм матеріального та процесуального права судом першої інстанції;

2) скасувати судові рішення повністю або частково і ухвалити у відповідній частині нове рішення або змінити рішення.

Для вчинення таких дій повинні бути підстави, які зазначені у ст. 376 ЦПК України, а саме: неповне з'ясування судом обставин, що мають значення для справи; недоведеність обставин, що мають значення для справи, які суд вважав встановленими; невідповідність висновків, викладених у рішенні суду першої інстанції, обставинам справи; порушення норм процесуального права або неправильне застосування норм матеріального права.

При цьому судам необхідно виходити з того, що:

- неповним з'ясуванням судом обставин, що мають значення для справи, слід вважати неправильне визначення предмета доказування чи не з'ясування обставин, якими обґрунтовувалися вимоги та заперечення, або інших фактичних даних (пропущення строку позовної давності тощо), неправильну кваліфікацію правовідносин сторін, які впливають із встановлених обставин тощо;

- недоведеність обставин, що мають значення для справи, які суд вважав встановленими, має місце у випадках зазначення

у судовому рішенні певних обставин (фактів), які не підтвержені доказами, їх недостатність, недостовірність та (або) суперечливість, відсутність мотивів прийняття чи неприйняття доказів тощо;

- невідповідність висновків суду обставинам справи вважається у тому разі, якщо останні встановлені судом повно та правильно, проте висновки з установлених обставин зроблено неправильно;

- порушення або неправильне застосування матеріального чи процесуального права має місце у разі застосування закону, який не поширюється на ці правовідносини, або не застосовано закон, який підлягав застосуванню, унаслідок неправильної юридичної кваліфікації правовідносин або неправильно витлумаченого закону, який хоч і підлягав застосуванню, проте його зміст і сутність сприйнято неправильно через розширене чи обмежене тлумачення [1].

Норми матеріального права вважаються порушеними або неправильно застосованими, якщо застосовано закон, який не поширюється на ці правовідносини, або не застосовано закон, який підлягав застосуванню.

Порушення норм процесуального права можуть бути підставою для скасування або зміни рішення, якщо це порушення призвело до неправильного вирішення справи [2, с. 571], зокрема розгляд і вирішення справи неповноважним судом; участь в ухваленні рішення судді, якому було заявлено відвід на підставі обставин, що викликали сумнів у неупередженості судді, і заяву про його відвід визнано судом апеляційної інстанції обґрунтованою; ухвалення чи підписання постанови не тим суддею, який розглядав справу [3, с. 102].

Апеляційний суд ухвалює рішення про зміну рішення суду першої інстанції у випадку, якщо помилки у неправильно прийнятому рішенні можливо усунути без його скасування, не змінюючи суть рішення, і вони стосуються окремих його частин, зокрема у разі виправлення помилок суду першої інстанції щодо розміру суми, що підлягає стягненню, розподілу судових витрат тощо. Якщо помилки у такому рішенні стосуються фактичної сторони справи чи правового

обґрунтування рішення, то їх усунення необхідно вважати також зміною рішення, тому апеляційний суд не повинен усувати такі помилки ухвалою із зазначенням про залишення рішення без змін з його уточненням чи доповненням. Фактично, при зміні рішення головний висновок суду залишається незмінним – про задоволення позовних вимог чи відмову в позові. Змінюється лише мотивація рішення або зміст прав та обов'язків сторін, які впливають з такого висновку суду [4, с. 12].

За правилами ЦПК України зміна рішення можлива не тільки при допущенні помилки у застосуванні норм матеріального, а й процесуального права. Зміна рішення при порушенні норм процесуального права відбувається, наприклад, при зміні розміру судових витрат, встановлених судом першої інстанції.

У разі ухвалення нового рішення або зміни рішення суд апеляційної інстанції в мотивувальній частині рішення дає оцінку доказам, що наявні в матеріалах справи, а також новим доказам, якщо вони досліджувалися, в їх сукупності за правилами, встановленими ЦПК України [5, с. 579];

визнати нечинним судове рішення суду першої інстанції повністю або частково у передбачених ЦПК України випадках і закрити провадження у справі у відповідній частині.

Підставою для визнання нечинним судового рішення суду першої інстанції, незалежно від дотримання норм матеріального та процесуального права, є прийняття судом апеляційної інстанції відмови від позову чи мирової угоди сторін.

Таке повноваження суду апеляційної інстанції є новелою цивільного процесуального законодавства. І слід підтримати позицію науковців щодо позитивності такого нововведення. Як зазначає В.С. Петренко, позитивною є новела, відповідно до якої апеляційний суд може визнати рішення першої інстанції нечинним. Це допустимо, коли на стадії апеляційного провадження позивач відмовляється від позову або ж затверджується мирова угода. Раніше сторони дуже часто зверталися з пропозицією укласти мирову угоду вже на стадії апеляційного провадження, проте таких повноважень у суду не було [6, с. 58].

Постає питання, чим відрізняється визнання рішення нечинним від його скасування. З цього приводу слід зазначити, що під скасуванням судового рішення відповідно до ст. 376 ЦПК України розуміється таке повноваження суду, що застосовується при перегляді справи та перевірці рішення суду першої інстанції з підстав неправильного застосування норм матеріального права або порушення норм процесуального права. А при визнанні рішення нечинним на підставі відмови позивача від позову або при затвердженні мирової угоди сторонами суд апеляційної інстанції не переглядає справи та не перевіряє рішення суду першої інстанції, а, керуючись диспозитивним правом сторін укласти мирову угоду або відмовитись від позовних вимог, визнає рішення суду першої інстанції нечинним, тобто таким, що не породжує правових наслідків. Нечинне рішення не підлягає виконанню та не породжує інших правових наслідків набрання рішенням суду законної сили;

4) скасувати судові рішення повністю або частково і у відповідній частині закрити провадження у справі повністю або частково або залишити позовну заяву без розгляду повністю або частково.

Відповідно до ст. 377 ЦПК України рішення суду підлягає скасуванню в апеляційному порядку із закриттям провадження у справі або залишенням заяви без розгляду з підстав, визначених ст. 255 та ст. 257 ЦПК України. Якщо судом першої інстанції ухвалено законне рішення, смерть фізичної особи чи припинення юридичної особи – сторони у спірних правовідносинах після ухвалення рішення, що не допускає правонаступництва, не може бути підставою для застосування вимог ч. 1 ст. 377 ЦПК України.

Підстави для закриття провадження у справі закріплені у нормах ст. 255 ЦПК України, що у порівнянні з аналогічною нормою (ст. 205) ЦПК України (в редакції 2004 р.) зазнали деяких змін, зокрема:

пункт 2 ч. 1 ст. 255 ЦПК України зазначає, що суд апеляційної інстанції своєю ухвалою закриває провадження у справі, якщо відсутній предмет спору. Думається, що така норма є додатковою гарантією неприпустимості зловживання

процесуальними правами з боку учасників справи та запобіганню поданню скарги, що направлена на безпідставне затягування виконання судового рішення (п. 1 ч. 2 ст. 44 ЦПК України) та поданню позову за відсутністю предмета спору (п. 3 ч. 2 ст. 44 ЦПК України);

пункт 6 ч. 1 ст. 255 ЦПК України доповнений ще однією підставою, що була відсутня у попередній редакції цивільного процесуального законодавства та сьогодні закріплена в п. 5 ч. 1 ст. 186 ЦПК України, зокрема є рішення суду іноземної держави, визнане в Україні в установленому законом порядку, щодо спору між тими самими сторонами про той самий предмет і з тих самих підстав. Тобто така новела направлена на позбавлення судів загальної юрисдикції від повторного розгляду предмета спору, згідно з яким є рішення іноземної держави, що визнане в Україні в установленому законом порядку між тими самими сторонами про той самий предмет та з тих самих підстав. Думається, що подання такого позову може бути зумовлено двома чинниками: по-перше, коли особа не задоволена рішенням суду іноземної держави та звертається до національного суду, намагаючись отримати інше за своїм змістом рішення. В такому випадку скасування судового рішення із закриттям провадження у справі є обґрунтованим, оскільки за даних умов слід застосовувати порядок оскарження, що передбачений правилами держави, в якій ухвалено рішення по першій інстанції. По-друге, коли особа стикається з невиконанням судового рішення іноземної держави. За таких умов особа може звернутися до суду із заявою про його примусове виконання, в іншому ніж апеляційному порядку, що передбачений розділом IX ЦПК України;

останньою новелою в підставах закриття провадження у справі є наявність угоди між сторонами про передачу спору на вирішення до третейського суду, якщо тільки суд не визнає, що така угода є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана, якщо вона була укладена вже після відкриття провадження у справі (п. 8 ч. 1 ст. 255 ЦПК України).

Підстави для залишення апеляційної скарги без розгляду в апеляційному провадженні також визначаються за правилами

позовного провадження, закріплені у ст. 257 ЦПК України та зазнали певних змін у порівнянні до попередньої редакції ст. 207 ЦПК України, зокрема:

пункт 3 ч. 1 ст. 257 ЦПК України, порівняно з аналогічною нормою попередньої редакції (п. 3 ч. 1 ст. 207 ЦПК України), конкретизував положення щодо залишення апеляційної скарги без розгляду тим, що за чинною редакцією суд апеляційної інстанції може визнати явку учасника справи обов'язковою у разі, якщо його неявка перешкоджає розгляду справи (навіть якщо від особи надійшла заява про розгляд справи за її відсутністю), та у випадку повторної неявки, належним чином повідомленої особи, застосувати процесуальний захід проти зловживання такої особи своїми правами у вигляді залишення скарги без розгляду;

попередня редакція п. 4 ч. 1 ст. 257 ЦПК України (п. 4 ч. 1 ст. 207 ЦПК України) зазначала як підставу залишення заяви без розгляду наявність спору між тими самими сторонами про той самий предмет і з тих самих підстав, що розглядається в іншому суді. Таке положення сьогодні конкретизовано тим, що це є підставою залишення скарги без розгляду, якщо розгляд відбувається не тільки в іншому суді, а й в цьому суді. Слід дійти висновку, що це направлено на забезпечення гарантій щодо неприпустимості зловживання шляхом подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та с тих самих підстав або подання декількох позовів з аналогічним предметом з аналогічних підстав або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями (п. 2 ч. 2 ст. 44 ЦПК України);

пункт 6 ч. 1 ст. 257 ЦПК України (п. 6 ч. 1 ст. 207 ЦПК України в редакції 2004 р.) конкретизував строк подання заперечення проти вирішення спору в суді відповідача за апеляційною скаргою, з початку з'ясування обставин справи та перевірки їх доказами – не пізніше початку розгляду справи по суті, але до подання ним першої заяви щодо суті спору. Крім того, зазначений пункт доповнений правом суду визнати, що така угода є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана.

Крім того, підстави залишення заяви без розгляду, зазначені в ст. 257 ЦПК України, були доповнені новими пунктами 9-12:

пункт 9 зазначає, що у разі неподання позивачем без поважних причин витребуваних судом доказів, необхідних для вирішення спору, суд залишає заяву без розгляду. Така новела забезпечує суд апеляційної інстанції можливістю протидіяти зловживанню процесуальними правами позивачем щодо неподання ним доказів, тобто дає підстави зробити висновок, що позов позивача є безпідставний та спрямований на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення;

пункт 10 наступного змісту: позивач у визначений судом строк не вніс кошти для забезпечення судових витрат відповідача і відповідач подав заяву про залишення позову без розгляду. Таке положення є новелою ЦПК України та пов'язано з введенням механізму забезпечення та попередньою оплатою судових витрат. Залишення скарги без розгляду за таких умов є гарантією протидії зловживанню процесуальними правами на підставі сукупності положень ч. 4 ст. 135 та ст. 44 ЦПК України;

пункт 11 наступного змісту: після відкриття провадження судом встановлено, що позивачем подано до цього самого суду інший позов (позови) до цього самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з однакових підстав і щодо такого позову (позовів) на час вирішення питання про відкриття провадження у справі, що розглядається, не постановлена ухвала про відкриття або відмову у відкритті провадження у справі, повернення позовної заяви або залишення позову без розгляду. Таке положення, також як і положення п. 4 ч. 1 ст. 257 ЦПК України, направлено на протидію зловживанням процесуальними правами (п. 2 ч. 2 ст. 44 ЦПК України);

пункт 12 наступного змісту: між сторонами укладено угоду про передачу спору на вирішення суду іншої держави, якщо право укласти таку угоду передбачене законом або міжнародним договором України, за винятком випадків, якщо суд визнає, що така угода суперечить закону або міжнародному договору України, є недійсною, втратила чинність або не може

бути виконана. Така новела пов'язана з п. 5 ч. 1 ст. 186 ЦПК України, що є підставою для закриття провадження у разі наявності рішення суду іноземної держави, а у разі наявності тільки угоди про передачу спору на вирішення суду іншої держави є підставою для залишення заяви без розгляду.

Новелою ст. 377 ЦПК України стало закріплення можливості скасування судового рішення повністю або частково з закриттям провадження у справі або залишенням позову без розгляду тільки у відповідній частині. Порівняно з попередньою редакцією ЦПК України діюча редакція дає можливість суду апеляційної інстанції залишити в силі ту частину судового рішення, яка відповідає нормам матеріального та процесуального права, та скасувати тільки ту частину судового рішення і закрити провадження і залишити позов без розгляду у відповідній частині, що не відповідає нормам матеріального чи процесуального права;

5) скасувати судові рішення і направити справу для розгляду до іншого суду першої інстанції за встановленою підсудністю.

Ще однією підставою для скасування судового рішення, відповідно до ст. 378 ЦПК України, є повноваження щодо якого судові рішення, яким закінчено розгляд справи, підлягає скасуванню з направленням справи на розгляд за встановленою законом підсудністю, якщо рішення прийнято судом з порушенням правил територіальної юрисдикції (підсудності).

Справа не підлягає направленню на новий розгляд у зв'язку з порушеннями правил територіальної юрисдикції (підсудності), якщо учасник справи, який подав апеляційну скаргу, при розгляді справи судом першої інстанції без поважних причин не заявив про непідсудність справи.

Таке положення є новелою цивільного процесуального законодавства, але з деякими виключеннями. Зокрема ЦПК України (в редакції 2004 р.) до внесених змін Законом України «Про судоустрій і статус судів» 2010 р. (втратив чинність), містив норму про повноваження щодо скасування судового рішення та направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції. Тобто діючі повноваження вже були відомі

вітчизняному законодавству, але залишені сьогодні тільки з однієї підстави – порушення правил територіальної юрисдикції (підсудності). З приводу підстав застосування таких повноважень є зауваження. По-перше, незрозумілим є положення щодо трактування поважності причин неподання особою, яка подає апеляційну скаргу, заяви про непідсудність справи в суді першої інстанції. Здається, що незнання такою особою положень законодавства щодо підсудності не можна вважати поважною причиною, у зв'язку із ст. 68 Конституції України, що закріплює – незнання закону не звільняє від юридичної відповідальності. Тоді постає питання що саме буде вважатися поважними причинами.

6) скасувати ухвалу, що перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направити справу для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Повноваження суду апеляційної інстанції при перегляді ухвали суду першої інстанції – це сукупність його прав на здійснення встановлених законом процесуальних дій щодо ухвали, яка не набрала законної сили і є предметом перевірки за апеляційною скаргою [7, с. 40]. На відміну від повноважень щодо розгляду апеляційної скарги на рішення місцевого суду, де підставою для скасування останнього може бути порушення норм процесуального права та неправильне застосування норм матеріального права, підставою для скасування судової ухвали може бути тільки порушення норм процесуального чи неправильне застосування норм матеріального права, які призвели до постановлення помилкової ухвали;

7) скасувати ухвалу про відкриття провадження у справі і прийняти постанову про направлення справи для розгляду до іншого суду першої інстанції за встановленою підсудністю.

Зазначений пункт є новим положенням, порівняно з попередньою редакцією ЦПК України. Він направлений на забезпечення дотримання правил підсудності та запобігання необхідності закриття провадження у справі із направленням на новий розгляд до суду першої інстанції, відповідно до ст. 378 ЦПК України;

8) у передбачених ЦПК України випадках скасувати свою постанову (повністю або частково) і прийняти одне з рішень, зазначених в пунктах 1-7 частини першої цієї статті.

Таке положення не можна вважати повноцінною новелою ЦПК України. Але законодавець вперше прямо у статті, де зазначаються повноваження суду апеляційної інстанції, окремим пунктом передбачив можливість скасувати свою постанову (повністю або частково) і прийняти одне з рішень, зазначених в пунктах 1-7 ч. 1 ст. 374 ЦПК України. Таке повноваження може бути викликано поданням апеляційної скарги одним із учасників справи, якщо суд апеляційної інстанції вирішив справу без його участі. Це впливає з ч. 1 ст. 381, п. 3 (б) ч. 1 ст. 382 ЦПК України.

Також слід зазначити, що ЦПК України виключив можливість оскаржити в апеляційному порядку судовий наказ, що здається позитивною зміною в апеляційному провадженні у зв'язку з тим, що метою наказного провадження є спрощений порядок розгляду таких справ та швидке їх виконання. А можливість апеляційного оскарження судових наказів ускладнює досягнення такої мети.

Особливу увагу привертає до себе нова категорія справ у цивільному процесі – малозначні справи, що підлягають розгляду в порядку спрощеного позовного провадження. Підстави кваліфікації справи як малозначної закріплені в ст. 274 ЦПК України, а вирішення питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження відбувається на підставі ст. 277 ЦПК України. У зв'язку з тим, що критерії віднесення справи до категорії малозначних є більшою мірою оціночними, а порядок розгляду справ у спрощеному провадженні передбачений з обмеженням принципу змагальності, а також у зв'язку з відсутністю усталеної судової практики з розгляду такої категорії справ, можна передбачити можливість помилок при вирішенні питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження під час відкриття провадження у справі судом першої інстанції. Відкриття провадження у справі в порядку спрощеного позовного провадження, якщо суд неправильно кваліфікував справу або

допустив інше порушення норм процесуального права при вирішенні питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження, може призвести до ухвалення незаконного та необґрунтованого рішення суду першої інстанції, що, як наслідок, є підставою для його скасування судом апеляційної інстанції. Тобто можлива така ситуація, що суд першої інстанції, помилившись з самого початку з кваліфікацією справи або з вирішенням питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження, витратить судовий час, здійснить марні зусилля з розгляду справи, ухвалить незаконне та необґрунтоване рішення, витратить час сторін та сплачений судовий збір, чим спровокує звернення до апеляційного суду, а це не підпадає під поняття «справедливого суду». У зв'язку з цим пропонується надати можливість учасникам справи оскаржити до суду апеляційної інстанції ухвалу про відкриття справи у порядку спрощеного позовного провадження.

Висновки. Отже, прийняті зміни до ЦПК України щодо вдосконалення законодавства у сфері судоустрою та судочинства, з метою підпорядкування цивільного процесу завданню дійсно ефективного захисту прав та інтересів особи, яка звертається до суду, справедливого, неупередженого, своєчасного розгляду справ, забезпечення змагальності, добросовісної поведінки сторін та суду в процесі, його максимальної відкритості та прозорості, мають позитивно вплинути на розвиток цивільного судочинства, в тому числі зміни нових повноважень суду апеляційної інстанції.

Оновлення повноважень суду апеляційної інстанції має своєю метою посилити позицію апеляційного суду в конкретних повноваженнях з метою запобігання зловживанню процесуальними правами відповідно до принципу правової визначеності та остаточності судового рішення.

Література:

1. Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку: Постанова Пленуму ВСУ №12 від 24 жовтня 2008 р. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: www.zakon3.rada.gov.ua

2. Гусаров К.В. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: монографія / В.В. Комаров, В.І. Тertiшніков, В.В. Баранкова та ін.; за аг. ред. професора В.В. Комарова. Х.: Харків юридичний, 2008. 928 с.

3. Масюк В. В. Цивільний процес у схемах і таблицях: навч. посібник / В.В. Масюк, М.Ю. Акулова. 2-ге вид., доповн. Харків: Право, 2015. С. 102.

4. Андронов І.В. Ухвалення рішення судом апеляційної інстанції в цивільному процесі /І.В. Андронов /Актуальні проблеми цивільного права та процесу: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції ім. Ю.С. Червоного (м. Одеса, 13 груд. 2013 р.) ; за загальною редакцією М. Мінченко ; МОН України ; НУ ОЮА. Одеса: Фенікс, 2014. С. 12.

5. Цивільний процес: підручник ; за заг. ред. Р.М. Мінченко; ред. І.В. Андронов. 2-е вид., переробл. і доповн. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2016. 756 с.

6. Петренко В.С. Зміни в процесуальні кодекси як складова судової реформи. Вісник Асоціації слідчих суддів України. № 2(3), 2017. С. 58-60.

7. Гнатенко А.В. Повноваження апеляційного суду при перегляді рішення суду: теоретичні та практичні спірні питання / А.В. Гнатенко, Д.Д. Луспеник. Вісник Верховного Суду України. 2008. № 12. С. 40.